

TESELSÜL KARİNESİ

PRESUMPTION OF SUCCESSION

Pınar AĞCA TOPLANDI*

Özet: Teselsül, birden çok borçlunun alacaklıya karşı aynı borcun tamamını yükümlendikleri veya birden çok alacaklının tek bir borcu istemeye haklı olduğunu gösteren durum olarak tanımlanmaktadır. Teselsül sadece yasadan ya da hukuki işlemten kaynaklanabilir. Türk hukukunda adi işler bakımından teselsül bir istisna iken, ticari işler için teselsül karinesi benimsenmektedir.

Anahtar Sözcükler: Teselsül, karine, ticari iş, müteselsil borçluluk, müteselsil alacaklı.

Abstract: Succession is defined as multiple debtors liable for the same obligation or multiple creditors have right to demand only one obligation. Succession only derives from code or legal process. In Turkish law, while succession is an exception for ordinary affairs, “presumption of succession” is accepted for commercial affairs.

Keywords: Succession, presumption, commercial affair, joint indebtedness, joint creditor.

GİRİŞ

Çalışmamızın konusu “*Teselsül Karinesi*”dir. Çalışmamızda ilk olarak teselsül kavramına değinilmekte; müteselsil borçluluk ve müteselsil alacaklılığa dair kısa açıklamalar yapılmaktadır. İkinci bölümde ise çalışmamızın asıl konusunu teşkil eden “*teselsül karinesi*” anlatılmaktadır. Teselsül karinesi, ticari bir iş dolayısıyla müştereken borç altı-

---

* Çağ Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Anabilim Dalı araştırma görevlisi.

na girme ve ticari bir iş dolayısıyla kefil olma bakımından incelendikten sonra, alacaklılar bakımından teselsül karinesinin kabul edilmediği hususuna değinilmektedir. Daha sonra ise teselsül karinesinin şartları anlatılmaktadır. Çalışmamızın son bölümünde, teselsül karinesinin söz konusu olduğu “*ticari iş kavramı*” ve hangi işlerin ticari iş mahiyetinde olduğu açıklanmaya çalışılmıştır. Sonuç bölümünde ise, bölümün adından da anlaşılacağı üzere, çalışmamız sırasında ulaştığımız sonuçlar ifade edilmektedir.

A. TESELSÜL KAVRAMI

Teselsül karinesini anlatmaya başlamadan önce kısaca teselsül kavramına ve müteselsil borçluluk ve alacaklılık kavramlarına değinmekte fayda olduğu kanaatindeyiz.

Teselsül kelimesinin sözlükteki karşılığı “*zincirleme*”dir.¹ Hukuk dilinde teselsül, birden çok kimsenin alacaklıya karşı aynı borcun tamamını yükümlendikleri (borç altına girdikleri) veya birden çok alacaklının tek bir borcu istemeye haklı olduğunu gösteren durum; dayanışma olarak tanımlanmaktadır.² Teselsül kavramının tanımını daha anlaşılır bir ifadeyle şu şekilde yapabiliriz: Birden çok borçlu söz konusu ise, borçlulardan her biri, borcun tamamından alacaklıya karşı sorumlu ise, fakat alacaklı edimi bir defa elde edebiliyorsa veya birden çok alacaklının varlığı halinde, alacaklılardan her biri diğerlerinden bağımsız olarak borcun tamamının ifasını isteyebiliyorsa, fakat borçlu edimi bir defa yerine getirmekle yükümlü ise, “*müteselsil borç ilişkisi*” söz konusu olur.³

Teselsül hem alacaklılar bakımından hem de borçlular bakımından söz konusu olabilir. Aynı borç ilişkisinde birden çok alacaklı ya da birden çok borçlu bulunabilir. Ancak bir borç ilişkisinde birden çok alacaklının ya da birden çok borçlunun bulunması, müteselsil borç iliş-

¹ Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 23. Baskı, Ankara 2006.

² Ejder Yılmaz, *Öğrenciler İçin Hukuk Sözlüğü*, Yenilenmiş 3. Baskı, Ankara 2005, s. 693.

³ Safa Reisoğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Onsekizinci Bası, İstanbul 2006, s. 381.

kisi için yeterli değildir. Zira teselsül ancak yasadan ya da bir hukuki işlemde kaynaklanabilir.

Teselsülün tanımını bu şekilde yaptıktan sonra, kısaca “*müteselsil borçluluk*”⁴ ve “*müteselsil alacıklılık*”⁵ kavramlarını da açıklamakta fayda vardır. Müteselsil borçluluk, niteliği itibariyle bölünebilen bir edimin birden fazla borçlusundan her birinin edimin tamamını ifa etmekle yükümlü olduğu bir birlikte borçluluk türüdür. Başka bir ifadeyle, edimin bölünmesi mümkün olduğu halde, alacaklı edimin tamamının ifasını tek bir borçludan isteme hakkına sahiptir. Borç, borçlulardan biri tarafından bir defa ifa edilince, diğer borçlular için de sona ermekte ise, bu durumda borçlular arasında “*müteselsil borçluluk*” söz konusu olmaktadır.⁶ Sözleşmede yer alan, “*borcun tamamından sorumlu olarak*”, “*müteselsil olarak*” veya “*müteselsil borçlu olarak*” gibi ifadeler, müteselsil borçluluğu işaret eder.⁷

Müteselsil alacıklılık ise, birden çok alacaklının varlığı halinde, alacaklılardan her birinin borcun tamamının ifasını isteyebilmesi, ancak borçlunun alacaklılardan birine ifada bulunması halinde bütün alacaklılara karşı borcundan kurtulmasıdır. Alacaklılar arası teselsüle öğretide “*aktif teselsül*” de denilmektedir.⁸ Müteselsil alacıklılık daha çok borçlu yararınadır. Bu nedenle, borçlu taraf lehine bir durum yaratılmak isteniyorsa, alacaklılar arasında teselsül yaratılmalıdır. Kısmi alacıklılık, daha çok alacaklı yararına olduğu için, alacaklı taraf korunmak istendiği zaman, alacaklılar arası teselsül yaratılmamalı, kısmi alacıklılık tercih edilmelidir.⁹

⁴ Müteselsil borçluluğun sözlükteki karşılığı şu şekilde verilmektedir: “*Alacaklıya karşı, her biri borcun tümünden sorumlu olma yükümü altına girdiklerini bildiren birçok borçlu arasındaki ilişkidir; müteselsil borçluluk, ancak yasanın gösterdiği durumlarda olur; alacaklı, alacağının tamamını her bir borçludan isteme hakkına sahiptir.*” (Yılmaz, *Hukuk Sözlüğü*, s. 494)

⁵ Müteselsil alacıklılığın sözlük anlamı: “*Bir alacağın birden çok kimse tarafından istenebilmesi durumunda, alacaklılar arasındaki ilişkidir, burada alacaklılardan her biri alacağın tamamını istemek hakkına sahiptir*” şeklindedir. (Yılmaz, *Hukuk Sözlüğü*, s. 494)

⁶ Turgut Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, Ankara 1971, s. 25; Rıza Ayhan, *Ticaret Hukukunun Genel Esasları*, Ankara 1992, s. 18.

⁷ İsmail Doğanay, *Türk Ticaret Kanunu Şerhi*, I. Cilt, İstanbul 2004, s. 112.

⁸ Resioğlu, *a. g. e.*, s. 386.

⁹ Faruk Acar, *Türk-İsviçre Medeni Hukukunda Alacaklılar Arası Teselsül*, Ankara 2003, s. 153.

B. TESELSÜL KARİNESİ

1. Genel Olarak

Türk hukukunda teselsül bakımından adi iş-ticari iş ayrımı yapılmaktadır. Bunun bir sonucu olarak da, teselsül bakımından borçlar hukuku ile ticaret hukuku hükümleri arasında önemli farklar bulunmaktadır. Borçlar hukukunda gerek borçlular arasında gerekse de alacaklılar arasında teselsül bir istisnadır; kural kısmi borçluluk ve kısmi alacaklılıktır. Başka bir deyişle teselsülün varlığı için, ya bu husus hukuki işlemde açıkça belirtilmiş olmalıdır ya da kanunda açık bir düzenleme bulunmalıdır.¹⁰

2. Ticari İşlerde Teselsül Karinesi

Borçlar hukukundaki düzenlemenin aksine Ticaret Kanunu'nun 7. maddesinde "teselsül karinesi"ne yer vermektedir. Söz konusu hükme göre: "İki veya daha fazla kimse, işlerinden yalnız biri veya hepsi için ticari mahiyeti haiz bir iş dolayısıyla diğer bir kimseye karşı müştereken borç altına girerlerse, mukavelede aksi kararlaştırılmış olmadıkça müteselsilen sorumlu sayılırlar." Teselsülün, ticari hayatın gereklerine daha uygun olması sebebiyle, ticari işler bakımından teselsül karinesinin kabul edilmiş olmasının isabetli bir düzenleme olduğu kanaatindeyiz.¹¹ Ticari işlerde borçlular arasındaki menfaat birliği sıklıdır ve alacaklıya teminat sağlama amacı söz konusudur. Ticari hayatta işlerin süratli bir şekilde yürüebilmesi için, alacaklının kendisini güvende hissetmesi şarttır. Teselsül karinesi ile alacaklı bu güvene kavuşturulmuştur.¹² Ticari işler bakımından teselsül karinesinin benimsenmiş olmasını yeterli görmeyen kanunkoyucu, Ticaret Kanunu'nun bir çok maddesinde de ayrıca teselsüle yer vermiştir.¹³

¹⁰ Oğuz İmregün, *Kara Ticareti Hukuku Dersleri*, Filiz Kitabevi, XIII. Baskı, İstanbul 2005, s. 20; Mehmet Bahtiyar, *Ticari İşletme Hukuku*, Gözden Geçirilmiş IV. Baskı, İstanbul 2006, s. 44; Ayhan, *a. g. e.*, s. 18.

¹¹ Bakınız aynı görüş için, Akıntürk, *a. g. e.*, s. 142.

¹² Akıntürk, *a. g. e.*, s. 142; Acar, *a. g. e.*, s. 156; Reha Poroy / Hamdi Yasaman, *Ticari İşletme Hukuku*, Vedat Kitapçılık, X. Bası, İstanbul 2004, s. 72.

¹³ Bkz. Ticari işletmede TTK m. 65; şirketler hukukunda TTK m. 158, 301; kolektif şirketlerde TTK m. 178, 193, 224, 231; anonim şirketlerde TTK m. 305, 306, 307, 308i 336 vs.; limited şirketlerde TTK m. 527, 532; Kıymetli evrak hukukunda TTK

Müteselsil borçluluk halinde, borcun tamamı ödeninceye kadar, bütün borçlular alacaklıya karşı sorumludurlar. Müteselsil borçlulardan hiçbiri, kendi fiili ile diğer borçluların durumunu ağırlaştırılmaz. Mesela, borçlulardan birinin vadeyi kısaltması ya da faiz oranını artırması, diğer borçluları etkilemez.¹⁴

Ticari bir borcun alacaklısının hakkı, tek bir alacak olmayıp, borçluların herbirine karşı, ayrı ayrı ileri sürebileceği birden çok alacaktan ibarettir. Fakat bu birden çok alacak, tek bir ödemeyi sağlama amacına yönelik olup, alacaklının malvarlığında tek bir kalem olarak yer alacaktır.¹⁵

Ticari bir borcun alacaklısı olan kimse, müteselsil borçlulardan istediğine, istediği miktar için başvurabilir, dava açabilir ya da icra takibinde bulunabilir. Alacaklı, müteselsil borçlulardan isterse birine, isterse birkaçına, isterse de hepsine karşı dava ve takip yoluna gidebilir. Müteselsil borçlulardan biri, borç tutarının tamamını ödeyemez ise, alacaklı geriye kalan miktar için diğer borçlulara başvurabilir (BK m. 142/II).¹⁶

3. Ticari İşlere Kefalet Halinde Teselsül Karinesi

TTK m. 7/II uyarınca, teselsül karinesi ticari işlere kefalet halinde de uygulanacaktır. Söz konusu hükme göre, ticari borçlara kefalet halinde, gerek asıl borçlu ile kefil ve gerek kefiller arasındaki münasebetlerde dahi teselsül söz konusu olacaktır.¹⁷ O halde, ticari bir borca kefalet halinde, dış ilişkide aksi öngörülmedikçe, yani müteselsil kefalet açıkça bertaraf edilmedikçe, kefil, asıl borçlu ile birlikte müteselsilen sorumlu olur. Ayrıca birden fazla kişinin kefil olması halinde, kefiller arasındaki ilişki bakımından da teselsül esastır.¹⁸ Bu durumda alacak-

m. 636; Deniz ticareti hukukunda TTK m. 1218; Sigorta hukukunda TTK m. 1346, 1458.

¹⁴ Doğanay, *a. g. e.*, s. 111.

¹⁵ Doğanay, *a. g. e.*, s. 111.

¹⁶ Doğanay, *a. g. e.*, s. 112.

¹⁷ Y. 11. HD'nin 13.05.1986 tarihli ve E.1986/2417, K.1986/2891 sayılı kararı (www.kazanci.com)

¹⁸ Hüseyin Ülgen / Ömer Teoman / Mehmet Helvacı / Abuzer Kendigelen / Arslan Kaya / N. Füsün Nomer Ertan, *Ticari İşletme Hukuku*, Vedat kitapçılık, İstanbul

lı, önce borçluya ya da rehnin paraya çevrilmesi yoluna başvurmadan doğrudan kefile ya da kefillere başvurabilir.¹⁹ Kefillerin, dorudan doğruya kendilerine başvuran alacaklıya karşı “peşin dava” ya da “önce rehne başvurma” def’ilerini ileri sürme hakları bulunmamaktadır (BK m. 487).²⁰ Örneğin: A, bankaya kredi talebinde bulunmuş ve iki arkadaşı- nı (B ve C) da kefil olarak getirmiş olsa, asıl borçlu A olmasına rağmen, B ve C de, A ile birlikte müteselsilen sorumlu oldukları için, banka istediği kişiye başvurma hakkına sahiptir; B ve C’ye başvurmak için önce A’ya gitme zorunluluğu yoktur.²¹

Kefalet bakımından teselsül karinesinin uygulanabilmesi için, alacaklı ya da borçlunun tacir olması yeterlidir; kefilin tacir olup olmamasının bir önemi yoktur.²²

“Müteselsil kefalet” ile “müteselsil borçluluk” birbirlerinden farklı kavramlardır. Bu iki kavram arasındaki tek ortak yön, alacaklının, müteselsil borçlu ile müteselsil kefile doğrudan başvurma hakkının bulunmasıdır. Buna karşılık, müteselsil kefilin borcu tali niteliktedir; müteselsil borçlunun borcu ise asli niteliktedir. Bununla birlikte, kefalette ilişkin kanun hükümleri daha çok kefilin korumayı amaçlamaktadır. Oysa müteselsil borçluluğu düzenleyen hükümler genellikle alacaklıyı korumaya yöneliktir.²³

Yeri gelmişken yasalaşması beklenen Borçlar Kanunu Tasarısı’nın, müteselsil kefaletle ilişkin son derece önemli değişiklikler öngördüğünü belirtmekte de fayda vardır. Şöyle ki, BKT m. 586, müteselsil kefalette alacaklının borçluya başvurmadan önce ya da rehin konusu taşınmazı paraya çevirmeden önce kefile başvurmasını bazı şartlara bağla-

2006, s. 65; İmregün, a. g. e., s. 20; Necdet Özdemir, *Türk Ticaret Yasasına Göre Ticaret Hukuku*, I. Kitap (Başlangıç-Ticari İşletme), Ankara 1971, s. 61; Poroy/Yasaman, a. g. e., s. 72; Ayhan, a. g. e., s. 19.

¹⁹ Poroy/ Yasaman, a. g. e., s. 72; Y. 12. HD, T.16.03.2001, E.3224, K. 4520 (Gönen Eriş, *Açıklamalı-İçtihatlı En Son Değişikliklerle Birlikte Türk Ticaret Kanunu Ticari İşletme ve Şirketler*, I. Cilt, Ankara 2007, s. 430).

²⁰ Haluk Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, Dördüncü Tıpkıbasım, İstanbul 1989, s. 769; Eriş, a. g. e., s. 425; Y. 13. HD’nin 21.04.1992 tarihli ve E.1992/1478, K.1992/3757 sayılı kararı (www.kazanci.com)

²¹ Bahtiyar, a. g. e., s. 45.

²² Eriş, a. g. e., s. 425.

²³ Doğanay, a. g. e., s. 114, 115.

maktadır. Bu hükme göre alacaklının doğrudan kefile başvurabilmesi için, borçlunun açıkça ödeme güçsüzlüğü²⁴ içinde bulunması ya da ifada gecikmesi ve ihtarın sonuçsuz kalması gerekmektedir. Hükümde vadesi belli olan ya da olmayan borçlar yönünden herhangi bir ayırım yapılmamaktadır. Bu nedenle vadesi belli olan borçlar için de borçlu ya ihtar yapılması zorunluluğu kabul edilmelidir. Bu ihtar zorunluluğu borçlu ya başvurmak için değil kefile başvurmak için gereklidir.

BKT m. 586'nın ikinci fıkrası ile de alacaklının doğrudan kefile başvurması zorlaştırılmıştır. Bu hükme göre, alacak, teslimine bağlı taşınır rehni veya alacak rehni ile güvence altına alınmışsa, alacaklı rehlin paraya çevrilmesinden önce kefile başvuramaz. BKT m. 586/II, c.2 ile bu hükme istisna getirilmiştir. Şöyle ki, alacağın rehlin paraya çevrilmesi yolu ile tamamen karşılanamayacağını önceden hakim tarafından belirlenmesi veya bu konuda bir anlaşma yapılmış olması ya da borçlunun iflas etmesi veya konkordato mehli verilmiş olması halinde alacaklı rehlin paraya çevrilmesinden önce de kefile başvurabilecektir. BKT m. 586/II hükmü ile getirilen düzenlemeyi gereksiz bulduğumu ifade etmek isterim. Alacaklı, borçlunun iflas etmesi ya da borçlu ya konkordato mehli verilmiş olması halinde, kefalet adi kefalet dahi olsa doğrudan doğruya kefile başvurabilmektedir (BKT m. 585). Müteselsil kefalette zaten asıl olan doğrudan kefile başvurabilmek olduğuna göre, bu düzenleme yerinde değildir. Ayrıca Tasarı'nın, kefile korumuak amacıyla müteselsil kefaleti adi kefalete yaklaştırmasının da isabetli olmadığı fikrindeyiz. Ticari işler bakımından teselsül karinesinin benimsenmesindeki amacı açıklarken de ifade ettiğimiz gibi, ticari hayatta işlerin süratli bir şekilde yürüyebilmesi ve alacaklının kendisini güvende hissetmesi için teselsül şarttır. Müteselsil kefaletin, adi kefalete yaklaştırılması, bu amaca uygun düşmemektedir.

TTK m. 7'ye, 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun bir istisna getirmiştir. TKHK m. 10'a göre "*Tüketici kredisinin teminatı*

²⁴ Kanaatimce, ödeme güçsüzlüğü, borçlunun acze düşmesi ve bu hususun da bir aciz vesikası ile tespit edilmesi gerektiği şeklinde anlaşılmalıdır. Borçlunun ödeme güçsüzlüğü içinde olduğunu gösteren her türlü işaret yeterli kabul edilmelidir. Örneğin, borçlu hakkında protesto edilmiş birçok senedin bulunması onun ödeme güçsüzlüğü içinde olduğuna dair bir delil sayılabilir. Aynı şekilde İİK m. 177'de bahsi geçen ödemelerini tatil etmek keyfiyetinin ortaya çıkmış olması da borçlunun ödeme güçsüzlüğü içinde bulunduğunu göstermektedir.

olarak şahsi teminat verildiği hallerde, kredi veren, asıl borçluya başvurmadan, kefilden, borcun ifasını isteyemez."²⁵

4. Alacaklılar Arasında Teselsül Karinesinin Yokluğu

TTK m. 7'de düzenlenmiş olan teselsül karinesi sadece borçlular bakımından söz konusu olup, birden çok alacaklının varlığı halinde bu hüküm uygulanma alanı bulmayacaktır. TTK m. 7 açıkça birlikte borçluluk halini düzenlemiştir. BK m. 148/I uyarınca, teselsülün kaynağı, "hukuki işlem" ve "açık yasa hükmü" ile sınırlıdır. Birlikte alacaklılık halinde, teselsül karinesini düzenleyen herhangi bir yasa hükmü mevcut değildir. Bu durumda, ticari iş niteliğindeki bir edim karşılığında birden fazla kimsenin alacaklı olması halinde kısmi alacaklılık söz konusu olacaktır. TTK m. 7 özellikle "müştereken borç altına girmekten" söz etmektedir; "müştereken alacaklı olmaktan" hiç bahsetmemektedir. Bu sebeple, yorum yoluyla dahi, alacaklılar arasında da teselsül karinesinin söz konusu olabileceği sonucuna ulaşmak mümkün olmamaktadır.²⁶ Kıyas yolu ile teselsül yaratmak mümkün olmadığı için, alacaklılar arasında teselsül karinesinin söz konusu olacağına kıyas yoluyla ulaşmamız da mümkün değildir. Zaten bu konuda kanunda bir boşluk bulunmadığından, kıyas yoluna başvurmamıza imkan da bulunmamaktadır.²⁷

Ticari işler bakımından alacaklılar arasında teselsül karinesinin benimsenmemiş olması öğretide eleştirilmektedir. Bunun gerekçesi olarak da, ticari iş niteliğinde olan borç için birden fazla kimsenin birlikte borçlu olmaları durumunda teselsülü gerektiren "sıkı menfaat ilişkisi" ve "alacaklıya teminat sağlama" düşüncesine benzer kaygıların, aynı derecede önemli ve aynı derecede yarar sağlayan birlikte alacaklılık için de söz konusu olduğu gösterilmektedir. Bu görüşe göre sıkı menfaat birliği açısından alacaklılık ile borçluluk açısından fark gözetmek mümkün değildir. TTK. M. 7'nin temelindeki düşünce birlikte alacaklılık için de söz konusudur. Örneğin, bir banka ile ticari iş niteliğinde bir karz sözleşmesi yapan iki kişinin, bankaya karşı mütesel-

²⁵ Helvacı / Kaya / Ülgen, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 66; Bahtiyar, *a. g. e.*, s. 45.

²⁶ Acar, *a. g. e.*, s. 157.

²⁷ Acar, *a. g. e.*, s. 157-158.

silen borçlu olmalarına karşılık, bankaya karşı alacaklı olmaları halinde kısmi alacaklılığın geçerli olması adaletsiz bir yaklaşımdır. İşlemlerin daha hızlı ve masrafsız gerçekleştirilmesi ve tahsil kolaylığı bakımından da kısmi alacaklılık yerine müteselsil alacaklılığın benimsenmesi daha isabetli olacaktır.²⁸ Bu eleştirinin, ticari hayatın gereklerine uygunluğu bakımından isabetli olduğu fikrindeyiz.

5. Teselsül Karinesinin Şartları

TTK m. 7'de düzenlenmiş olan, ticari işlerde müteselsil sorumluluğun şartlarını şu şekilde belirleyebiliriz:

a. Birden Çok Borçlunun Varlığı

Müteselsil sorumluluğun söz konusu olabilmesi için öncelikle, sözleşmenin borçlu tarafında birden çok kişi bulunmalıdır. Bu kişilerin gerçek ya da tüzel kişi olmasının hiç bir önemi yoktur. Önemli olan söz konusu kişilerin gerekli ehliyet şartlarına sahip olmalarıdır.²⁹

b. Borç İlişkisinin Ticari Mahiyette Olması

Birden fazla kişinin borçlu oldukları işin, içlerinden biri veya hepsi için ticari mahiyeti haiz bir iş olması şarttır. TTK m. 7'nin uygulanabilmesi için, söz konusu işin, borçlulardan biri için ticari iş niteliğinde olması yeterlidir. Ticari iş kavramının belirlenmesinde TTK m. 3 ve TTK m. 21 hükümleri esas alınmaktadır.³⁰

c. Borçluların Müştereken Borç Altına Girmeleri

Birden fazla kişinin, söz konusu ticari iş dolayısıyla, *müştereken borç* altına girmeleri gerekmektedir. Teselsül karinesinin söz konusu

²⁸ Acar, a. g. e., s. 158-159

²⁹ Helvacı / Kaya / Ülgen, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 64; Tamer İnal, *Ticari İşletme Hukuku*, İstanbul 2004, s. 30; Özdemir, a. g. e., s. 60

³⁰ Helvacı / Kaya / Ülgen, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 64; İnal, a. g. e., s. 30; Ticari iş kavramıyla ilgili daha sonraki bölümde açıklamalar yapılacaktır.

olabilmesi için, ticari bir iş sebebiyle birden fazla kişinin müştereken ve aynı işlem ile borç altına girmeleri gerekmektedir. Öğretide, farklı zamanlarda ayrı ayrı yapılan işlemler ile birden fazla kişinin müştereken boçlanması halinde, bu kişilerin teselsüle tabi tutulmasının yanlış olduğu belirtilmektedir. Şüphesiz farklı zamanlarda, ayrı ayrı işlemlerle ticari bir iş için borçlu olan kişilerin müteselsilen sorumlu olacağına dair yasa da açık hüküm bulunduğu haller istisna teşkil etmektedir. Örnek olarak, TTK m. 636'ya göre, kambiyo ilişkisinde farklı zamanlarda borç altına giren asıl borçlu ile müracaat boçluları, hamile karşı müteselsilen sorumludurlar. Birden çok alacaklının bulunup bulunmaması ve bu alacaklılar arasında teselsülün bulunup bulunmaması, müteselsil borçluluk bakımından önem arz etmez.³¹

d. Müteselsil Sorumluluğun Taraflarca Kaldırılmamış Olması

Birden çok kimsenin, ticari bir iş dolayısıyla borç altına girmeleri halinde, aralarında müteselsil sorumluluğun söz konusu olabilmesi için, dış ilişkiyi düzenleyen sözleşmede aksine bir hüküm bulunmamalıdır.³² Alacaklı taraf ile yapılan sözleşmede, borçlular arasında teselsül bulunmayacağına dair açık bir hüküm bulunması halinde, borçluların her biri, borcun tamamından değil, kendi payları oranında sorumlu olurlar. Dış ilişkiyi düzenleyen sözleşmede, borçluların müteselsilen sorumlu olmayacaklarına dair bir hüküm bulunmaması halinde, borçluların kendi iç ilişkilerinde kısmi sorumluluk öngörmüş olmaları, müteselsil sorumluluğu ortadan kaldırmaz.³³

C. TİCARİ İŞ KAVRAMI

TTK m. 7'de yer alan teselsül karinesinin uygulanabilmesi için, birden çok kimsenin, *ticari iş* niteliğindeki bir borç için yükümlülük altına girmelerinin şart olduğunu ifade ettik. Acaba "*ticari iş*" kavramın-

³¹ Helvacı / Kaya / Ülgen, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 65.

³² İnal, *a. g. e.*, s. 30; Helvacı / Kaya / Ülgen, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 65; Ayhan, *a. g. e.*, s. 19.

³³ Helvacı / Kaya / Ülgen, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 65.

dan anlamamız gereken nedir?³⁴ Bu konuda TTK m. 3 ve TTK m. 21 bize yol gösterecek hükümlerdir.

1. TTK m. 3 Kapsamındaki Ticari İşler

TTK m. 3'e göre: *"Bu kanunda tanzim olunan hususlarla bir ticarethane veya fabrika yahut ticari şekilde işletilen diğer bir müesseseyi ilgilendiren bütün muamele, fiil ve işler ticari işlerdendir."*

a. Ticaret Kanunu'nda Düzenlenen İşler

Ticaret Kanunu'nda düzenlenmiş olan bütün işler ticari iştir. Bu işlerin ticari işletme ile ilgili olup olmamaları önemli değildir. Üstelik söz konusu işleri yapan kişilerin tacir olması da şart değildir.³⁵ Örneğin, iki memur arasında düzenlenen bono bir ticari iş sayılır. Çünkü bono Ticaret Kanunu'nda düzenlenmiştir (TTK m. 688).³⁶

İşlem, eylem ve dar anlamda iş, ticari iş kavramının kapsamına girmektedir. Bu nedenle, Ticaret Kanununda düzenlenen bir eylem de ticari iş kavramının kapsamına dahildir. Bu hususa örnek olarak TTK m. 56 vd. maddelerinde düzenlenmiş olan haksız rekabet gösterilebilir. Haksız rekabet gerçekte bir haksız fiildir.³⁷ TTK m. 1216 vd. maddelerinde düzenlenen çatma da haksız fiil niteliğinde olmasına rağmen, Ticaret Kanununda yer aldığı için ticari iş kapsamındadır.³⁸

b. Ticari İşletme ile İlgili Olan İşler

TTK m. 3 hükmünden de anlaşılacağı üzere, tüzel kişi tacirlerin bütün muamele ve işleri *"ticari iş"* kapsamındadır.³⁹ Çünkü ticaret şir-

³⁴ Yargıtay kararları doğrultusunda ticari işlere örnek olarak, inşaat sözleşmesi (Y. 15. HD, T.07.07.1975, E.1975/1109, K.1975/3440; YHGK, T.13.10.1999, E.1999/13-603, K.1999/832) ve taşıma sözleşmesi (YHGK, T.13.11.1991, E.1991/11-303, K.1991/567) verilebilir.

³⁵ İmregün, *a. g. e.*, s. 18; Bahtiyar, *a. g. e.*, s. 41; Ülgen, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 59; Ayhan, *a. g. e.*, s. 15.

³⁶ Ülgen, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 59.

³⁷ İmregün, *a. g. e.*, s. 18; Ülgen, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 59-60.

³⁸ Bahtiyar, *a. g. e.*, s. 41.

³⁹ Y. 12. HD, T.22.03.2007, E.2007/2848, K.2007/5325 (www.kazanci.com)

ketleri bakımından “*adi faaliyet*” ya da “*özel hayat*” gibi kavramlar söz konusu olamaz.⁴⁰ Ticari işletme ile ilgili olan işler, ticari işletme faaliyetine doğrudan bağlı olan ya da ticari işletme faaliyetine dolaylı olarak bağlanabilen işler olmak üzere iki grupta toplanabilir. Ticari işletme ilgili olan işlerin, ticari işletme faaliyetine doğrudan ya da dolaylı olarak bağlı olmaları sonucu değiştirmez; ticari işletme ile ilgili olan bütün işler “*ticari iş*” kapsamındadır.⁴¹

2. TTK m. 21 Kapsamındaki Ticari İşler

TTK m. 21’e göre: “*Bir tacirin borçlarının ticari olması asıldır. Şu kadar ki; hakiki şahıs olan bir tacir, muameleyi yaptığı anda bunun ticari işletmesiyle ilgili olmadığını diğer tarafa açıkça bildirdiği veya muamele, fiil veya işin ticari sayılmasına halin icabı müsait bulunmadığı takdirde borç adi sayılır.*

Taraflardan yalnız biri için ticari iş mahiyetinde olan mukaveleler, kanunda aksine hüküm olmadıkça, diğeri için de ticari iş sayılır.”

TTK m. 21/I sadece gerçek kişi tacirler bakımından geçerli olan bir hükümdür.⁴²

a. Ticari İş Karinesi

TTK m. 21/I’den de anlaşılacağı üzere, bir tacirin borçlarının ticari olması asıldır. Gerçek kişi tacirlerde, ticaret ünvanının kullanılması bu karineyi doğurur. Tacir, bir muameleyi kendi ticaret ünvanını kullanarak imzalamış ise, bu muamelenin ticari bir iş olduğu kabul edilir. Fakat tacir, ticaret ünvanını hiç kullanmadan, sadece kendi adını ve soyadını kullanarak bir işlem yapmış ise, bu durumda bu işi “*adi iş*” olarak kabul etmek gerekir.⁴³

Kural olarak bir tacirin yapmış olduğu her işlemin “*ticari iş*” olduğu varsayılır. Hatta bir tacirin, ticari bir işlemi kolaylaştırmak için yaptığı veya ona bağlı bulunan fer’i bir takım işlemleri dahi ticari işlerden

⁴⁰ Doğanay, *a. g. e.*, s. 204; Ayhan, *a. g. e.*, s. 16.

⁴¹ Bahtiyar, *a. g. e.*, s. 41; Ülgen, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 60.

⁴² Ülgen, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 61; Doğanay, *a. g. e.*, s. 204.

⁴³ Doğanay, *a. g. e.*, s. 203.

sayılır.⁴⁴ Ancak, gerçek kişi tacirin, yapmış olduğu işlemin kendi ticari işletmesi ile ilgili olmadığını, dolayısıyla “adi iş” niteliğinde olduğunu ispat etmesi halinde, söz konusu işlemin ticari iş olmadığı kabul edilir.⁴⁵

TTK m. 21 bir tacirin borçlarının ticari olduğu karinesini getirmiştir. Buradaki “borç” kavramını para borcu olarak değil, geniş anlamda edim olarak anlamak gerekmektedir.⁴⁶ Kanunumuzda tacirin alacaklarının ticari sayılması gerektiği yönünde bir düzenleme mevcut değildir. Mesela bir tacir, diğer bir tacire borç verse ve bunun karşılığında da bir kambiyo senedi alsın, bu senedi kendi ticari defterine geçirmek zorunda değildir. Söz konusu alacak ticari iş kapsamında değildir. Çünkü ticaret konusu borç para vermek olmayan bir tacir için, borç para vermek mutlak ticari iş sayılmaz.⁴⁷

b. Bir Taraf İçin Ticari Nitelikte Olan Sözleşmeler

TTK m. 21/II'e göre: “Taraflardan yalnız biri için ticari iş mahiyetinde olan mukaveleler, kanunda aksine hüküm olmadıkça, diğeri için de ticari iş sayılır.”⁴⁸ Bu hükmün aksinin kararlaştırılması mümkündür. TTK m. 21/II, tacir olmayan taraf yönünden çok önemli sonuçlar doğurabilir. Mesela TTK m. 9 uyarınca, ticari işlerde temerrüt faizi %10'dur. Bir taraf için ticari iş sayılan sözleşme, diğer taraf için de ticari sayılacağından, sözleşmenin tacir olmayan tarafı %10 temerrüt faizi ödemek zorunda kalabilecektir.⁴⁹

TTK m. 21/II'nin uygulanması, “ *Taraflar arasındaki ilişkinin bir sözleşmeden kaynaklanması*” şartına bağlıdır. Taraflar arasındaki uyumsuz-

⁴⁴ Y. 19. HD, T.23.09.1993, E.1992/6322, K.1993/5769 (www.kazanci.com)

⁴⁵ Poroy / Yasaman, a. g. e., s. 62; Ülgen, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 60,61; Doğanay, a. g. e., s. 203; Bahtiyar, a. g. e., s. 42; İmregün, a. g. e., s. 19.

⁴⁶ Poroy / Yasaman, a. g. e., s. 68.

⁴⁷ Doğanay, a. g. e., s. 203,204.

⁴⁸ Y. 13. HD, T.22.05.2000, E.2000/4500, K.2000/5004; Y.12.HD., T.20.02.2007, E.2007/141, K.2007/2756 (www.kazanci.com).

⁴⁹ Ülgen, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 61; Doğanay, a. g. e., s. 205.

lık bir haksız fiilden ya da haksız iktisaptan kaynaklanıyor ise, TTK m. 21/II uygulanma alanı bulmaz.⁵⁰

Örneğin, TTK m. 12/ b.10'a göre bir "taşıma" işi yapan taksi ya da otobüs, yoldan geçen bir yayaya çarpsa, taksi/otobüs "ticari iş yapan" ve bu amaçla faaliyette bulunan bir taşıma aracı olmasına rağmen, yolda giden yaya ile aralarında bir taşıma sözleşmesi bulunmadığı için, çarpmadan kaynaklanan her türlü uyuşmazlık "adi iş" kapsamında olacaktır.⁵¹ Ancak, uyuşmazlık her iki tarafın da ticari işletmesi ile ilgili ise, uyuşmazlığın sözleşmeden kaynaklanması şart değildir. Her iki tarafın da ticari işletmesi ile ilgili olan uyuşmazlık, haksız fiilden de kaynaklanmış olsa, "ticari iş" kapsamında değerlendirilecektir.⁵²

TTK m. 21/II hükmünün uygulanabilmesi için, kanunda aksine bir hüküm bulunmamalıdır. Aksine hükme örnek olarak TTK m. 8/II ve TTK m. 20/III gösterilebilir.⁵³

SONUÇ

Türk Hukukunda teselsül bakımından adi iş-ticari iş ayrımı yapılmaktadır. Bunun bir sonucu olarak da, teselsül bakımından borçlar hukuku ile ticaret hukuku hükümleri arasında önemli farklar bulunmaktadır. Borçlar hukukunda gerek borçlular arasında gerekse de alacaklılar arasında teselsül bir istisnadır; kural kısmi borçluluk ve kısmi alacaklılıktır. Başka bir deyişle teselsülün varlığı için, ya bu husus hukuki işlemde açıkça belirtilmiş olmalıdır ya da kanunda açık bir düzenleme bulunmalıdır. Borçlar hukukundaki düzenlemenin aksine Ticaret Kanunu 7. maddesinde "teselsül karinesi"ne yer vermektedir. Te-

⁵⁰ Poroy/ Yasaman, a. g. e., s. 69; Ülgen, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 61; Doğanay, a. g. e., s. 207; İmregün, a. g. e., s. 19; Ayhan, a. g. e., s. 17; Yargıtay'ın bu doğrultuda vermiş olduğu kararlar için bakınız: Y. 4. HD'nin 17.04.2001 tarihli ve E.2001/714, K.2001/3927 sayılı kararı ve YHGK'nın 16.02.2000 tarihli ve E.2000/19-90, K.2000/96 sayılı kararı (www.kazanci.com).

⁵¹ Doğanay, a. g. e., s. 207.

⁵² Bahtiyar, a. g. e., s. 44; Doğanay, a. g. e., s. 206; Yargıtay'ın bu yönde vermiş olduğu kararlar için bkz. HGK'nın 23.01.2002 tarihli ve E.2002/4-12, K.2002/6 sayılı kararı; YHK'nun 3.10.2007 tarihli ve E.2007/4-597, K.2007/694 sayılı kararı; Y. 11. HD'nin 20.10.2003 tarihli ve E.2003/3020, K.2003/9474 sayılı kararı (www.kazanci.com).

⁵³ Ülgen, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 61,62; Bahtiyar, a. g. e., s. 44; Ayhan, a. g. e., s. 17.

selsülün, ticari hayatın gereklerine daha uygun olması sebebiyle, ticari işler bakımından teselsül karinesinin kabul edilmiş olmasının isabetli bir düzenleme olduğu kanaatindeyiz.

Borçlar Kanunu Tasarısı'nın müteselsil kefaleti, adi kefalete yaklaştırmasını ticari işler bakımından doğru bulmadığımızı bir defa daha ifade etmekte fayda vardır. Ticari hayatta işlerin süratli bir şekilde yürüebilmesi ve alacaklının kendisini güvende hissetmesi için teselsül şarttır. Müteselsil kefaletin, adi kefalete yaklaştırılması, bu amaca uygun düşmemektedir.

Ticari işler bakımından alacaklılar arasında teselsül karinesinin benimsenmemiş olması eleştiriye değer bir konudur. Ticari iş niteliğinde olan borç için birden fazla kimsenin birlikte borçlu olmaları durumunda teselsülü gerektiren "*sıkı menfaat ilişkisi*" ve "*alacaklıya teminat sağlama*" düşüncesine benzer kaygılar, aynı derecede önemli ve aynı derecede yarar sağlayan birlikte alacaklılık için de söz konusudur. Sıkı menfaat birliği açısından alacaklılık ile borçluluk arasında fark gözetmek mümkün değildir.

Teselsül karinesinin söz konusu olabilmesi için, birden çok borçlunun, müştereken borç altına girmeleri ve bu borcun ticari iş niteliğinde olması gerekmektedir. Ayrıca, tarafların teselsül karinesini bertaraf etmemiş olmaları da şarttır.

Teselsül karinesi, ticari işler bakımından söz konusu olmaktadır. Ticari işleri dört ana başlık altında toplayabiliriz:

1. Ticaret Kanununda Düzenlenen İşler
2. Ticari İşletmeyi İlgilendiren İşler
3. Tacirin Borçları
4. Bir taraf için ticari nitelikte olan sözleşmeler

KAYNAKLAR

- Ejder Yılmaz, *Öğrenciler İçin Hukuk Sözlüğü*, Yenilenmiş 3. Baskı, Ankara 2005.
- Faruk Acar, *Türk-İsviçre Medeni Hukukunda Alacaklılar Arası Teselsül*, Ankara 2003.
- Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 23. Baskı, Ankara 2006.
- Gönen Eriş, *Açıklamalı-İçtihatlı En Son Değişikliklerle Birlikte Türk Ticaret Kanunu Ticari İşletme ve Şirketler*, I. Cilt, Ankara 2007.
- Haluk Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, Dördüncü Tıpkıbasım, İstanbul 1989.
- Hüseyin Ülgen / Ömer Teoman / Mehmet Helvacı / Abuzer Kendigelen / Arslan Kaya / N. Füsün Nomer Ertan, *Ticari İşletme Hukuku*, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2006.
- İsmail Doğanay, *Türk Ticaret Kanunu Şerhi*, I. Cilt, İstanbul 2004.
- Mehmet Bahtiyar, *Ticari İşletme Hukuku*, Gözden Geçirilmiş IV. Baskı, İstanbul 2006.
- Necdet Özdemir, *Türk Ticaret Yasasına Göre Ticaret Hukuku*, I. Kitap (Başlangıç-Ticari İşletme), Ankara 1971.
- Reha Poroy / Hamdi Yasaman, *Ticari İşletme Hukuku*, Vedat Kitapçılık, X. Bası, İstanbul 2004.
- Rıza Ayhan, *Ticaret Hukukunun Genel Esasları*, Ankara 1992.
- Oğuz İmregün, *Kara Ticareti Hukuku Dersleri*, Filiz Kitabevi, XIII. Baskı, İstanbul 2005.
- Safa Reisoğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Onsekizinci Bası, İstanbul 2006.
- Tamer İnal, *Ticari İşletme Hukuku*, İstanbul 2004.
- Turgut Akıntürk, *Müteselsil Borçluluk*, Ankara 1971.
- www.kazanci.com.